

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ELM VƏ TƏHSİL NAZİRLİYİ
LƏNKƏRAN DÖVLƏT UNİVERSİTETİ

«Təsdiq edirəm»
Tədris məsələləri
üzrə prorektor v.i.e:
dos. Zaur Məmmədov
"13" 02 2026-cı il

FƏNN SİLLABUSU
(işçi tədris proqramı)

İxtisasın şifri və adı: 6003012-Muzey, arxiv işi, abidələrin qorunması

Fakültə: Tarix-coğrafiya və incəsənət

Kafedra: Tarix və onun tədrisi metodikası

I Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: S/f (Muzeydənənar tarix və mədəniyyət abidələrinin mühafizəsi və istismarı) (İşçi proqram.Tarix və onun tədrisi metodikası kafedrasının 13.02.2026-ci il tarixli qərarı ilə təsdiq edilmişdir. (Protokol N8).

Kodu: IPFS-B03

Tədris ili: 2025-2026

Semestr: IV (yaz)

Tədris yükü:Cəmi:180 saat. Auditoriya yükü 60 saat: (30 saat mühazirə, 30 saat seminar)

Təhsilalma forması: Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 6 kredit

II Müəllim haqqında məlumat:

Soyadı, adı, ata adı, elmi dərəcəsi və elmi adı: Mühazirə müəllimi: B/m.Nəsirli Vüsal İbrahim oğlu, seminar müəllimi:Sadixova Reyhanə Rəfail qızı

Kafedranın ünvanı: Lənkəran ş., Ə.Məmmədov küçəsi, 22, 2 saylı tədris korpusu

Məsləhət saati: IV gün saat: 15⁰⁰-16⁰⁰

E-mail ünvanı: vusalnasirli@gmail.com

III Təvsiyə olunan dərslik, dərs vəsaiti və metodik vəsaitlər:

Ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Turizm Agentliyi, Azərbaycan Turizm və Menecment Universiteti "Multikultural ənənələrin turizm məqsədli istifadəsi", Bakı,2024
- 2.Eyvazova Y. "Muzeydənənar tarix və mədəniyyət abidələrinin mühafizəsi və istismarı" Dərs vəsaiti, Bakı, 2010.
3. Ağayev R., Əmirxanov S., Əlizadə A - Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Univerisiteti. "Muzeyşünaslıq" dərslik. Bakı, 2002.
4. Azərbaycan Respublikasının "Tarix və mədəniyyət abidələrinin qorunması" haqqında Qanunu. Bakı, 1998.
5. Azərbaycan Respublikası ərazisində dövlət mühafizəsinə götürülmüş daşınmaz tarix və mədəniyyət abidələrinin əhəmiyyət dərəcəsinə görə bölgüsü. Bakı 2001
6. Azərbaycan tarixi-memarlıq abidələri (*məlumat kitabçası*). Bakı, 2008.
7. Azərbaycanın tarixi abidələri Bakı, AEA. 1958.

IV Prerekvizit fənlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən başqa fənnin tədrisinə zərurət yoxdur.

V Korekvizit fənlər: Fənnin tədrisi ilə eyni vaxta başqa fənnin tədrisinə ehtiyac yoxdur.

VI Fənnin təsviri və məqsədi: Muzeydənənar tarix və mədəniyyət abidələri fənnində Qanunvericilik aktlarında tarix və mədəniyyət abidələrinə verilən tərif, abidə anlayışı, məzmunu və mahiyyəti, mədəni və mənəvi dəyərlər, mədəni irs anlayışı, muzeydənənar abidələrin kateqoriyaları, onların mühafizəsi sahəsində həyata keçirilən elmi və texniki tədbirlər, muzeydənənar abidələrin köhnəlməsi, dağılması və itməsinin səbəbləri, Azərbaycanda muzeydənənar abidələri, onların öyrənilməsi, qorunması və mühafizəsi, bu sahədə beynəlxalq təşkilatların fəaliyyəti və s. məsələlər öyrənilir.Fənnin tədris

nasında əsas məqsəd Muzey, arxiv işi və abidələrin qorunması ixtisasında oxuyan tələbələrə fənnin qədim mədəniyyət mərkəzlərindən biri olan Azərbaycan torpağında ata babalarımız tərəfindən tarixin müxtəlif inkişaf mərhələlərində yaradılmış muzeydənənar abidələri ilə tanış etmək, Muzeydənənar abidələrin üzə çıxarılması və qeydiyyatı, əhəmiyyət dərəcələrinə görə abidələrin təsnifatı, daşınar və daşınmaz abidələr və onları kateqoriyaları və s. haqqında biliklər verməkdir.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə: Fənn üzrə tələbələrin biliyi 100 ballıq sistemlə qiymətləndirilir. Yəni tələbənin fənn üzrə toplaya biləcəyi balın maksimum miqdarı 100-ə bərabərdir. Bu balın yarısı (50 bal) tələbənin semestr müddətində fəaliyyətinin nəticəsinə (cari qiymətləndirmə), digər yarısı isə (digər 50 bal) imtahanın nəticəsinə (aralıq qiymətləndirmə) görə verilir.

Fənn üzrə cari qiymətləndirmənin nəticəsinə görə verilən maksimum 50 bala aşağıdakılar daxildir:

- 20 bal - seminar dərslərində fəaliyyətinə görə;
- 30 bal - kollokviumların nəticələrinə görə.

Qiymətləndirmə zamanı LDU-nun Elmi Şurasının 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzər alınır.

İmtahanda qazanılan balların maksimum miqdarı 50-dir. İmtahan yazılı şəkildə aparılır və imtahan biletinə bir qayda olaraq fənn üzrə tədris olunan mövzulara aid 5 sual daxil edilir. Hər sual maksimum 10 bal olmaqla qiymətləndirilir (aşağıda qeyd olunan qiymət meyarına əsasən) ki, bu da toplamda fənn üzrə aralıq qiymətləndirmənin nəticəsinə görə verilən maksimum 50 balı təşkil edir.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal - tələbə keçilmiş materialı dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir;
- 9 bal - tələbə keçilmiş materialı tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun məzmununu tam açır;
- 8 bal - tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
- 7 bal - tələbə keçilmiş materialı yaxşı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırma bilmir;
- 6 bal - tələbənin cavabı əsasən düzgündür;
- 5 bal - tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir;
- 4 bal - tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
- 3 bal - tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırma bilmir;
- 1-2 bal - tələbənin mövzudan qismən xəbəri var;
- 0 bal - cavab yoxdur.

Tələbənin fənn üzrə aralıq qiymətləndirmə balının (imtahanda topladığı balın) miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin fənn üzrə aralıq qiymətləndirmə balı cari qiymətləndirmə balına (semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala) əlavə olunmur.

Fənn üzrə cari və aralıq qiymətləndirmənin ümumi nəticəsinə görə tələbənin biliyi yekun olaraq aşağıdakı kimi qiymətləndirilir:

Bal aralığı (göstərilən ballar daxil olmaqla)	Hərflə işarəsi	Sözlə yazılışı
91-100 bal	A	əla
81-90 bal	B	çox yaxşı
71-80 bal	C	yaxşı
61-70 bal	D	kafi
51-60 bal	E	qənaətbəxş
51-baldan aşağı	F	qeyri-kafi

avranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin Daxili intizam qaydalarını pozduqda onun əsində mövcud qanunvericilik çərçivəsində müvafiq tədbir görülməkdir.

Təqvim mövzu planı: Mühazirə 30 saat, seminar 30 saat. Cəmi 60 saat.

№	Tədris olunan mövzuların məzmunu	Saat		Tarix
		Mühazirə	Seminar	
1	<p>Mövzu: Muzeydənkənar tarix və mədəniyyət abidələrinin mühafizəsi və istismarı fənninin predmeti, məqsədi və vəzifələri.</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Muzeydənkənar tarix və mədəniyyət abidələrinin mühafizəsi və istismarı fənninin predmeti, məqsədi. 2. Muzeydənkənar tarix və mədəniyyət abidələrinin mühafizəsinin əhəmiyyəti 3. Tarix və mədəniyyət abidələri xalqın milli sərvətidir. <p>Mənbə: [1,2,3]</p>	2	2	*
2	<p>Mövzu: Tarix və mədəniyyət abidələri anlayışı və təsnifatı.</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Qanunvericilik aktlarında tarix və mədəniyyət abidələrinin təsnifatı 2. Abidə anlayışı, məzmunu və mahiyyəti. 3. Mədəni və mənəvi dəyərlər, mədəni irs anlayışı. <p>Mənbə: [2,3,4]</p>	2	2	-
3	<p>Mövzu: Muzeydənkənar abidələrin təsnifatı: daşınar və daşınmaz abidələr</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Muzeydənkənar abidələrin təsnifatı. 2. Daşınar muzeydənkənar abidələr. 3. Daşınmaz muzeydənkənar abidələr <p>Mənbə: (3,4,5)</p>	2	2	
4	<p>Mövzu: Muzeydənkənar abidələrin kateqoriyaları</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ölkə əhəmiyyətli abidələr 2. Dünya əhəmiyyətli abidələr 3. Yerli əhəmiyyətli abidələr <p>Mənbə: [1,2,3]</p>	2	2	
5	<p>Mövzu: Muzeydənkənar abidələrin eroziyaya uğraması və dağılmasının səbəbləri</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Muzeydənkənar abidələrə ətraf muhitin təsiri 2. Muzeydənkənar abidələrin eroziyasına bioloji amillərin təsiri 3. Muzeydənkənar abidələrin eroziyasına antropogen amillərin təsiri <p>Mənbə: [3,4,5]</p>	2	2	
6	<p>Mövzu: Muzeydənkənar abidələrin mühafizəsi sahəsində həyata keçirilən elmi və texniki tədbirlər</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Muzeydənkənar abidələrin mühafizəsi, 2. Muzeydənkənar abidələrin mühafizəsi və istismarı üzrə profilaktik tədbirlər və kompleks planlar. 3. Hərbi mühit və sosial amillərin muzeydənkənar abidələrin 	2	2	

	mühafizəsinə təsiri Mənbə: [2,3,4]			
7	Mövzu: Muzeydənkənar abidələrin aşkarlanması və qeydiyyatı Plan: 1. Tarix və mədəniyyət abidələrinin aşkarlanması və istismarı 2. Muzeydənkənar abidələrin elmi inventarlaşdırılması. Mənbə: [3,4,5]	2	2	
8	Mövzu: Muzeydənkənar abidələrin tarixi və mədəni dəyərinin müəyyənləşdirilməsi Plan: 1. Muzeydənkənar abidələrin elmi tədqiqi 2. Daşınmaz muzeydənkənar abidələrin pasportlaşdırılması. 3. Muzeydənkənar abidələrin dövlət siyahısı Mənbə: [3,4,5]	2	2	
9	Mövzu: Muzeydənkənar abidələrin konservasiyası, bərpa və rekonstruksiyası Plan: 1. Muzeydənkənar abidələrin konservasiyası 2. Turizm məqsədləri üçün abidələrin uyğunlaşdırılması. 3. Daşınmaz abidələrin bərpası, respublika əhəmiyyətli abidələrin konservasiyası Mənbə: [1,2]	2	2	
10	Mövzu: Muzeydənkənar abidələrin mühafizəsi və istismarı üzrə beynəlxalq təşkilatların fəaliyyəti Plan: 1. YUNESKO-nun abidələrin mühafizəsi və istismarı sahəsində fəaliyyəti. 2. İKOM-un yaranma məqsədi 3. Rerix paktı və Afina xartiyası. 4. Azərbaycanın abidələrin qorunması sahəsində beynəlxalq təşkilatlarla əlaqələri Mənbə: [3,4,5]	4	4	
11	Mövzu: Azərbaycanda muzeydənkənar abidələrin öyrənilməsi, qorunması və mühafizəsi tarixindən Plan: 1. XIX əsrin sonu XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda muzeydənkənar abidələrin öyrənilməsi. 2. II Dünya müharibəsindən sonra Azərbaycanda muzeydənkənar abidələrin öyrənilməsi, qorunması və mühafizəsi. 3. XX əsrin 60-80-ci illərində Azərbaycanda muzeydənkənar abidələrin öyrənilməsi, qorunması və mühafizəsi. Mənbə: [1,2;6]	2	2	
12	Mövzu: Azərbaycanın muzeydənkənar abidələri Plan: 1. Memarlıq abidələri, Qayaüstü rəsmlər: Gəmiqaya, Qobustan. 2. Yaşayış yerləri: kəndlər, şəhərlər, yurd yerləri, körpülər. 3. Dini tikililər: məbədlər, monastrlar, məscidlər, xanəqahlar. Mənbə: [3,4,5;7]	2	2	

13	Mövzu: Müstəqillik illərində Azərbaycanda muzeydənkənar abidələrin öyrənilməsi, qorunması və bərpası Plan: 1. Müstəqillik illərində dövlət mühafizəsinə alınmış abidələr 2. Mədəni irsin qorunub saxlanılması sahəsində beynəlxalq əməkdaşlıq 3. Qoruqların mühafizəsi Mənbə: [3,4;7]	2	2	
14	Mövzu: Muzeydənkənar abidələrin qorunması sahəsində qəbul olunmuş hüquqi normativ sənədlər Plan: 1. "Tarix və mədəniyyət abidələrinin qorunması haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu. 2. "Azərbaycan Respublikasında mədəni irs nümunələrinin qorunması, bərpası və istifadəsi Qaydası"nın təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Nazirlər kabinetinin qərarı. Mənbə: [3,5]	2	2	
	Cəmi:	30 saat	30 saat	

XI Fənn üzrə tələblər:

Tarix və mədəniyyət abidələri anlayışı və təsnifatını, daşınar və daşınmaz abidələri, abidələrin köhnəlməsi, dağılması və itməsinin səbəblərini; abidələrin üzə çıxarılması və qeydiyyatını, abidələrin tarixi və mədəni dəyərinin müəyyənləşdirilməsini, abidələrin mühafizəsi və istismarı üzrə beynəlxalq təşkilatların fəaliyyətini, abidələrin konservasiya, bərpa və rekonstruksiyasını öyrənmək.

XII Fənnin tədrisi üçün nəzərdə tutulan tədris və öyrənmə metodları:

- müəhazirə, seminar, praktiki tapşırıqlar
- təqdimat və müzakirə
- debat
- müstəqil iş/araşdırma

XIII Fənn üzrə təlim nəticələri:

- Müasir mərhələdə respublika və dünyada muzey mühitində fəaliyyət göstərən bərpa, konservasiya və ekspertiza mərkəzlərinin təcrübəsinin istifadəsi,
- Həmçinin müstəqil bərpa və ekspertiza laboratoriyaların fəaliyyəti, bərpaçıların səlahiyyətləri, metodların tətbiqi
- Bərpa işinin tarixi əsasları, fərqli tarixi mərhələlərdə və regionlarda formalaşma xüsusiyyətləri fənnə dair nəzəri biliklərin bazası bilinməli.
- Tarixi mədəniyyət abidələrinin təbliği, qorunması və öyrənilməsi, beynəlmiləçilik xüsusiyyətləri aşılmalı
- Yetişməkdə olan gənc nəslin formalaşmasında, onların əxlaqitərbiyəvi, estetik hisslərinin inkişafında mühüm rol oynayan tarixi abidələrin əsas yeri göstərilməli
- Tarixi abidələrin yaranması, muzey kimi fəaliyyətinin elmi-tədqiqi, ictimai mərhələləri, nəzəri əsasları, metodu, metodoloji əsasları, qanunauyğunluqları, qanunları və prinsipləri bilmək.

XIV Tələbələrin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XV Kollokvium sualları:

I Kollokvium sualları:

1. Muzeydənkənar tarix və mədəniyyət abidələrinin mühafizəsi və istismarı fənninin predmeti, məqsədi.
2. Muzeydənkənar tarix və mədəniyyət abidələrinin mühafizəsinin əhəmiyyəti
3. Tarix və mədəniyyət abidələri xalqın milli sərvətidir.
4. Qanunvericilik aktlarında tarix və mədəniyyət abidələrinin təsnifatı
5. Abidə anlayışı, məzmunu və mahiyyəti.

6. Mədəni və mənəvi dəyərlər, mədəni irs anlayışı.
7. Muzeydənkənar abidələrin təsnifatı.
8. Daşınar muzeydənkənar abidələr.
9. Daşınmaz muzeydənkənar abidələr
10. Ölkə əhəmiyyətli abidələr
11. Dünya əhəmiyyətli abidələr
12. Yerli əhəmiyyətli abidələr
13. Muzeydənkənar abidələrə ətraf mühitin təsiri
14. Muzeydənkənar abidələrin erroziyasına bioloji amillərin təsiri
15. Muzeydənkənar abidələrin erroziyasına antropogen amillərin təsiri

II Kollokvium sualları:

1. Muzeydənkənar abidələrin mühafizəsi,
2. Muzeydənkənar abidələrin mühafizəsi və istismarı üzrə profilaktik tədbirlər və kompleks planlar.
3. Hərbi mühit və sosial amillərin muzeydənkənar abidələrin mühafizəsinə təsiri
4. Tarix və mədəniyyət abidələrinin aşkarlanması və istismarı
5. Muzeydənkənar abidələrin elmi inventarlaşdırılması.
6. Muzeydənkənar abidələrin elmi tədqiqi
7. Daşınmaz muzeydənkənar abidələrin pasportlaşdırılması.
8. Muzeydənkənar abidələrin dövlət siyahısı
9. Muzeydənkənar abidələrin konservasiyası
10. Turizm məqsədləri üçün abidələrin uyğunlaşdırılması.
11. Daşınmaz abidələrin bərpası, respublika əhəmiyyətli abidələrin konservasiyası
12. YUNESKO-nun abidələrin mühafizəsi və istismarı sahəsində fəaliyyəti.
13. İKOM-un yaranma məqsədi
14. Rerix paktı və Afina xartiyası.
15. Azərbaycanın abidələrin qorunması sahəsində beynəlxalq təşkilatlarla əlaqələri

XVI İmtahan sualları:

1. Muzeydənkənar tarix və mədəniyyət abidələrinin mühafizəsi və istismarı fənninin predmeti, məqsədi.
2. Muzeydənkənar tarix və mədəniyyət abidələrinin mühafizəsinin əhəmiyyəti
3. Tarix və mədəniyyət abidələri xalqın milli sərvətidir.
4. Qanunvericilik aktlarında tarix və mədəniyyət abidələrinin təsnifatı
5. Abidə anlayışı, məzmunu və mahiyyəti.
6. Mədəni və mənəvi dəyərlər, mədəni irs anlayışı.
7. Muzeydənkənar abidələrin təsnifatı.
8. Daşınar muzeydənkənar abidələr.
9. Daşınmaz muzeydənkənar abidələr
10. Ölkə əhəmiyyətli abidələr
11. Dünya əhəmiyyətli abidələr
12. Yerli əhəmiyyətli abidələr
13. Muzeydənkənar abidələrə ətraf mühitin təsiri
14. Muzeydənkənar abidələrin erroziyasına bioloji amillərin təsiri
15. Muzeydənkənar abidələrin erroziyasına antropogen amillərin təsiri
16. Muzeydənkənar abidələrin mühafizəsi,
17. Muzeydənkənar abidələrin mühafizəsi və istismarı üzrə profilaktik tədbirlər və kompleks planlar.
18. Hərbi mühit və sosial amillərin muzeydənkənar abidələrin mühafizəsinə təsiri
19. Tarix və mədəniyyət abidələrinin aşkarlanması və istismarı
20. Muzeydənkənar abidələrin elmi inventarlaşdırılması.
21. Muzeydənkənar abidələrin elmi tədqiqi
22. Daşınmaz muzeydənkənar abidələrin pasportlaşdırılması.

23. Muzeydankənar abidələrin dövlət siyahısı
24. Muzeydankənar abidələrin konservasiyası
25. Turizm məqsədləri üçün abidələrin uyğunlaşdırılması.
26. Daşınmaz abidələrin bərpası, respublika əhəmiyyətli abidələrin konservasiyası
27. YUNESKO-nun abidələrin mühafizəsi və istismarı sahəsində fəaliyyəti.
28. İKOM-un yaranma məqsədi
29. Rerix paktı və Afina xartiyası.
30. Azərbaycanın abidələrin qorunması sahəsində beynəlxalq təşkilatlarla əlaqələri
31. XIX əsrin sonu XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda muzeydankənar abidələrin öyrənilməsi.
32. II Dünya müharibəsindən sonra Azərbaycanda muzeydankənar abidələrin öyrənilməsi, qorunması və mühafizəsi.
33. XX əsrin 60-80-ci illərində Azərbaycanda muzeydankənar abidələrin öyrənilməsi, qorunması və mühafizəsi.
34. Memarlıq abidələri, Qayaüstü rəsmlər: Gəmiqaya, Qobustan.
35. Yaşayış yerləri: kəndlər, şəhərlər, yurd yerləri, körpülər.
36. Dini tikililər: məbədilər, monastrlar, məscidlər, xanəqahlar.
37. Müstəqillik illərində dövlət mühafizəsinə alınmış abidələr
38. Mədəni irsin qorunub saxlanması sahəsində beynəlxalq əməkdaşlıq
39. Qoruqların mühafizəsi
40. "Tarix və mədəniyyət abidələrinin qorunması haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu.

S/f Muzeydankənar tarix və mədəniyyət abidələrinin mühafizəsi və istismarı fənninin sillabusu 6003012- Muzey, arxiv işi, abidələrin qorunması ixtisasının təhsil proqramı, tədris planı və işçi proqramı (Tarix və onun tədrisi metodikası kafedrasının 13.02.2026-cı il tarixli qərarı ilə təsdiq edilmişdir.) əsasında tərtib olunmuşdur.

Sillabus "Tarix və onun tədrisi metodikası" kafedrasında müzakirə edilərək təsdiq edilmişdir (13 fevral 2026-cı il, protokol № 6).

Mühazirə müəllimi: B/m V.I. Nəsirli

Seminar müəllimi: m.R.R. Sadıxova

Kafedra müdiri: dos.K.F. Mahmudov